

RIKOSTAUSTAISET NAISET, TRAUMAKOKEMUKSET JA
NAISERITYISTEN PALVELUIDEN KEHITTÄMINEN
HANKKEEN LOPPURAPORTTI
STM VALTIONAVUSTUS SOSIAALITYÖN TUTKIMUSHANKKEILLE
(VN/14891/2022)

Hankkeen johtaja, professori Marjo
Kuronen
ja tutkimusryhmä Elli Jutila, Teija
Karttunen (HY), Sisko Piippo, Ulla
Salovaara, Miisa Törölä (HY)
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian
laitos
Jyväskylän yliopisto
10.1.2025

SISÄLLYS

1	RITA-HANKKEEN TAUSTA JA TAVOITTEET	3
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	6
2.1	Empiirisen tutkimuksen toteutuksen valmistelu	6
2.2	Aineistonkeruu vankiloissa.....	8
3	TUTKIMUKSEN TULOKSET	11
3.1	Tutkimuksen keskeisiä tuloksia.....	11
3.2	Hankkeen tuloksista raportointi	14
4	HANKKEEN KEHITTÄMISVAIHE.....	18
4.1	Tutkimuksen ja käytäntöjen kehittämisen yhteen nivominen	18
4.2	Kehittämistyö hyvinvointialueiden kanssa	19
4.3	Tuotetut materiaalit	21
5	HANKKEEN JOHTAMINEN JA HALLINTO	23
5.1	Hankkeen johtaminen ja tutkimusryhmän toiminta.....	23
5.2	Ohjausryhmä.....	24
5.3	Talous.....	25
	LÄHTEET	26
	LIITTEET.....	28
	Liite 1: Jyväskylän yliopiston ihmistieteiden eettisen toimikunnan lausunto...	28
	Liite 2: Webinaarien ohjelmat	29
	Liite 3: Tieteelliset konferenssiesitykset, muut esitykset ja tapaamiset.....	31
	Liite 4: Kehittämisvaiheen työpajojen aikataulu	33
	Liite 5: Kehittämisvaiheessa tuotetut materiaalit Innokylässä.....	34

1 RITA-HANKKEEN TAUSTA JA TAVOITTEET

Rikostaustaiset naiset, traumakokemukset ja nais erityisten palveluiden kehittäminen (jatkossa RITA-hanke) oli tutkimus- ja kehittämishanke, jossa tutkimme vankilassa rikostuomiotaan suorittavien naisten traumakokemuksia koko heidän elämänsä kulkunsa ajalta sekä heidän palvelukokemuksiaan ja avun tarpeitaan. Saatujen tulosten pohjalta tehtiin kehittämistyötä ja laadittiin koulutusmateriaaleja ammattilaisten käyttöön.

Hankkeen lähtökohtana oli aiempien tutkimusten tulokset, että rikostaustaisilla naisilla on usein elämänhistoriassaan varhaisia kaltoinkohtelun, väkivallan ja hyväksikäytön kokemuksia (mm. Lynch ym. 2012; Kreis ym. 2016; Joukamaa ym. 2010). Heidän on huomattu tarvitsevan tukea erityisesti käsittelemättömiin traumakokemuksiin, suhteissa lapsiin ja päihteistä irtautumiseen (Salovaara 2019; Karttunen 2019; 2021). Julkinen palvelujärjestelmä ei nykyisellään riittävällä tavalla vastaa tähän tarpeeseen. Sen sijaan nais erityistä työskentelyä ja palveluita on kehitetty järjestöjen kehittämishankkeissa ja toiminnassa (esim. Rikoksettoman elämän tukisäätiön Nais erityinen työ; Y-säätiön koordinoima NEA-nais erityisyys asunnottomuustyössä, Naistenkartano ry:n ja Vailla vakinaista asuntoa ry:n Supernovat hanke / toiminta).

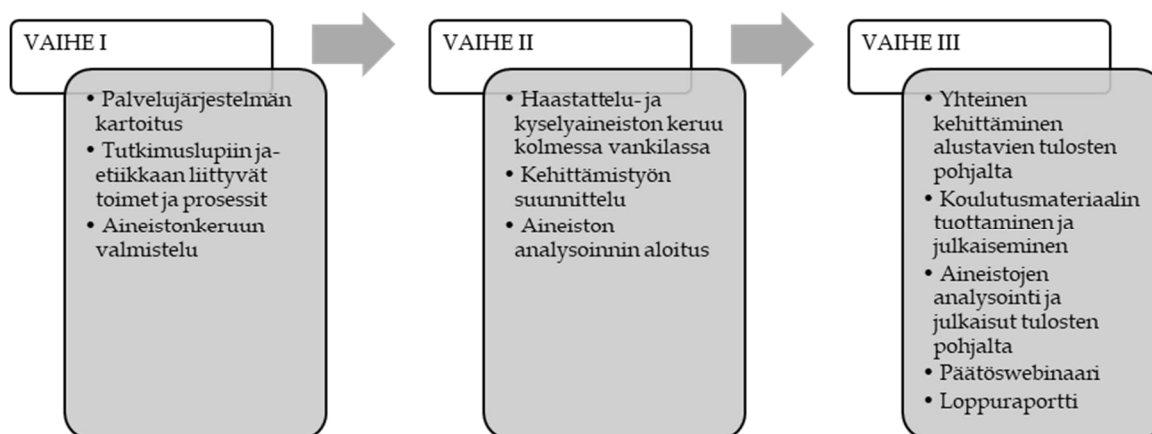
Tutkimukset erilaisissa haavoittavissa tilanteissa elävien naisten palvelukokemuksista ja kohtaamisista sosiaalityössä ja muissa auttamisjärjestelmissä kertovat siitä, että naiset kokevat näissä kohtaamisissa häpeää, leimautumista ja tarpeidensa sivuuttamista (Kuronen, Virokannas & Salovaara 2021). Erityisen vaikeassa asemassa palveluiden saatavuuden, niihin pääsemisen ja kiinnittymisen näkökulmasta ovat naiset, joilla on rikostaustaa sekä samanaikaisia muita ongelmia, kuten päihderiippuvuus ja traumatausta. Näemme, että oikea-aikaisilla, naisten kokemustaustan ja palvelutarpeet huomioivilla palveluilla ja tuella on tärkeä merkitys rikollisuudesta irtautumiselle ja yhteiskuntaan integroitumiselle vankilarangaistuksen jälkeen. Siksi tarve trau-

matisoitumisen paremmin tunnistavalle ja huomioivalle työskentelylle julkisissa palveluissa on ilmeinen. Siihen tarpeeseen hankkeemme on pyrkinyt osaltaan vastamaan.

Asetimme tutkimussuunnitelmassa hankkeen pääkysymykseksi: *Millaisia traumakokemuksia rikostaustaisilla naisilla on ja miten palvelujärjestelmä voisi paremmin vastata niihin?* Se jakautui kolmeen osakysymykseen:

- Millaisia traumakokemuksia naisvangeilla on ollut alaikäisenä ja aikuisiällä?
- Miten traumakokemukset kytkeytyvät palveluiden käyttöön ja minikälaisia tukitoimia ja palveluita naiset kokevat tarvitsevänsä?
- Millainen nais erityinen ja traumakokemukset huomioiva palvelumalli nykyisen palvelujärjestelmän pohjalta on mahdollista kehittää?

Hankkeessa oli lähtökohtana tutkimus- ja kehittämistyön yhdistäminen, jossa tutkimustuloksia hyödyntäen on pyritty siihen, että palvelujärjestelmällä olisi valmiuksia kohdata naisten tarpeita paremmin ja tunnistaa traumakokemuksiin liittyvä avun ja tuen tarve. Hanke eteni kolmessa vaiheessa: valmistelu-, tutkimus- ja kehittämisvaihe (Kuvio 1), jotka olivat osin ajallisesti päällekkäisiä. Hankkeessa kehitimme traumakokemukset ja nais erityisyyden huomioivia toimintatapoja ja koulutusmateriaalia ammattilaisten käyttöön (luku 4). Koko hankkeen ajan teimme myös tiivistä yhteistyötä erityisesti nais erityistä työtä kehittäneiden järjestötoimijoiden kanssa.

Kuvio 1: RITA-hankkeen vaiheet

Hankkeen päätoteuttajana oli Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen sosiaalityön oppiaine yhteistyössä Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitoksen, Helsingin yliopiston sosiaalityön oppiaineen ja Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin, sekä Turun yliopiston sosiaalitieteiden laitoksen (kesäkuuhun 2023 asti) kanssa. Tutkimusryhmässä ovat työskennelleet Elli Jutila, Sisko Piippo ja Ulla Salovaara Jyväskylän yliopistossa, Miisa Törölä Itä-Suomen ja Helsingin yliopistoissa ja Teija Karttunen Helsingin ja Turun yliopistoissa. Tutkimushankkeen vastuullisena johtajana toimi sosiaalityön professori Marjo Kuronen Jyväskylän yliopistosta. Hanke käynnistyi syyskuussa 2022 ja päättyi syksyllä 2024, mutta hankkeeseen liittyviä julkaisuja on edelleen tekeillä ja tulossa.

Loppuraportti etenee siten, että seuraavassa luvussa tarkastelemme hankkeen aineistonkeruun valmistelua ja toteuttamista (luku 2). Sen jälkeen esittelemme tiiviisti keskeisiä tutkimustuloksia ja niiden raportointia (luku 3) sekä kehittämisosuuden toteutuksen ja tuotokset (luku 4). Viimeisessä luvussa käsittelemme hankkeen organisoitumista, hallintoa ja taloutta. Yksityiskohtaisempia tietoja tutkijoiden toiminnasta hankkeen aikana on sijoitettu liitteisiin. Marjo Kuronen on ollut päävastuussa lukujen 1–3 ja 5 kirjoittamisesta pohjautuen tutkimusryhmän hankkeen aikana tuottamiin materiaaleihin. Elli Jutila on kirjoittanut luvun 4 ja koonnut liitteissä esitetyt taulukot. Muut tutkimusryhmän jäsenet ovat täydentäneet ja kommentoineet tekstiä.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Empiirisen tutkimuksen toteutuksen valmistelu

Tutkimuksen aiheesta, osallistujista, kysymyksistä ja aineistonkeruun tavasta johtuen hankkeen toteuttamisen valmistelu ja lupaprosessit olivat tavanomaista raskaampia. Ne veivät kohtuuttomankin pitkän ajan kaksivuotisesta hankkeesta. Erityisesti tutkimuseettisiin, tietosuoja- ja tietoturvakysymyksiin jouduttiin paneutumaan tavanomaista tarkemmin. Lisäksi usean yliopiston yhteishanke edellytti niiden keskinäisen sopimuksen laatimista ja hyväksymistä hankkeen alkaessa. Keskeiset lupaprosessit ja niiden ajoitus on esitetty Taulukossa 1.

Hanke käynnistyi syyskuussa 2022 lausuntopyynnön valmistelulla Jyväskylän yliopiston ihmistieteiden eettiselle toimikunnalle, jossa yhteydessä tehtiin myös aineistohallintasuunnitelma, tietosuojailmoitus, tiedote ja suostumuslomake tutkittaville, sekä suunniteltiin kyselylomake ja haastattelurunko. Eettinen toimikunta antoi puoltavan lausunnon joidenkin korjausten jälkeen marraskuun 2022 alussa (liite 1).

Sen jälkeen hankkeen aineistonkeruun aloitus edellytti vielä tietosuojavaikutusten arviointia, sillä tutkimuksessa kerättiin henkilötietoja koskien myös nk. erityisiä henkilötietoryhmiä, joihin liittyviä asioita tulisi todennäköisesti esiin aineistonkeruun yhteydessä, vaikka niistä ei suoranaisesti aiottu kysyä. Tällaisia arvioimme olevan rotu tai etninen alkuperä, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus, terveyttä koskevat tiedot, seksuaalinen suuntautuminen tai käyttäytyminen ja erityisesti rikostuomiot.

Tietosuoja ja -turvasyistä myös aineistojen säilyttäminen ja käsittely edellytti erityisjärjestelyjä ja Jyväskylän yliopiston aineistohallinnan asiantuntijoiden suosituksesta siihen käytettiin CSC:n tarjoamaa alustaa, jonka käyttöönotto ja opettelu oli työlästä.

Vasta näiden vaiheiden jälkeen oli mahdollista lähettää tutkimuslupapyyntö Rikosseuraamuslaitokselle, jota tosin oli pohjustettu aiemmilla yhteydenotoilla ja neuvotteluilla. Lupaprosessi edellytti myös turvallisuusselvitysten laatimista aineistonkeruuseen vankiloissa osallistuvista tutkijoista Miisa Törölästä ja Ulla Salovaarasta. Rikosseuraamuslaitos myönsi tutkimusluvan helmikuun 2023 alussa. Koska hankkeeseen tuli uusi tutkija, tutkijatohtori Sisko Piippo elokuun 2023 alusta ja hän osallistui aineistonkeruuseen yhdessä vankiloista, tämä edellytti lupahakemuksen täydentämistä ja turvallisuusselvityksen tekemistä myös hänen osaltaan.

Lisäksi kehittämisvaiheeseen osallistuneet Pirkanmaan ja Vantaan-Keravan hyvinvointialueet edellyttivät tutkimuslupia, joiden hakemukset valmisteltiin ja myönnteiset päätökset saatiin loka-marraskuussa 2023.

TAULUKKO 1 Tutkimuksen lupaprosessit

Dokumentti	Hyväksytty
Hankkeen toteuttajayliopistojen välinen sopimus	13.9.2022
Tietosuojaan alkukartoitus	1.10.2022
Jyväskylän yliopiston ihmistieteiden eettisen toimikunnan lausunto	2.11.2022
Tietosuoja-vaikutusten arviointi	2.12.2022
Rikosseuraamuslaitoksen tutkimuslupa	1.2.2023
Yliopistojen välinen muutossopimus	20.6.2023
Rikosseuraamuslaitoksen luvan täydennys	12.6.2023
Tutkimuslupa Pirkanmaan hyvinvointialueelta	25.10.2023
Tutkimuslupa Vantaan-Keravan hyvinvointialueelta	9.11.2023

Raskas lupaprosessi osoitti, että nykyiset tiukat tutkimuseettiset, tietosuoja- ja tietoturvasäännökset vaikeuttavat erityisesti kaikkein heikoimmassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien ihmisten tilanteiden tutkimista, heidän osallistumistaan tutkimukseen ja myös hidastavat tutkimushankkeiden varsinaista käynnistämistä. Ne ovat erittäin tärkeitä asioita tutkimustyössä, mutta joiltakin osin vaatimuksia voisi pitää jopa kohtuuttomina. Ennen kuin tutkimukseen osallistumaan pyydetävät ihmiset saavat tietoa tutkimuksesta ja pääsevät itse päättämään osallistumisestaan, se edellyttää useiden virallisten ja epävirallisten ”portinvartijoiden” hyväksyntää. Pidämme näiden ihmisten elämäntilanteiden ja palvelutarpeiden tutkimista kuitenkin äärimmäisen tärkeänä. Nämä kokemukset saivat meidät myös kirjoittamaan yhden julkaisun (Piippo ym. tulossa), jossa tarkastelemme yhteiskunnan marginaalissa ja haavoittavassa elämäntilanteessa olevien ihmisten osallisuutta ja tutkimukseen osallistumisen mahdollisuuksia ja esteitä käyttäen esimerkkinä aineistonkeruun kokemuksiimme vankilaympäristössä. Myös muissa hankkeen tulossa olevissa julkaisuissa metodologiset ja tutkimuseettiset kysymykset nousevat esiin (esim. Törölä ym. tulossa).

2.2 Aineistonkeruu vankiloissa

Tutkimuksemme aineistonkeruu toteutettiin kolmessa vankilassa, joissa on pelkästään naisvankeja: Kestilän ja Vanajan avovankiloissa ja Hämeenlinnan suljetussa vankilassa. Rikosseuraamuslaitoksen tutkimusluvan saamisen jälkeen hankkeen tutkijat olivat yhteydessä kaikkiin kolmeen vankilaan ja kävivät keskustelua aineistonkeruukäytännöistä ja -ajankohdista. Ohjausryhmämme sekä vankiloiden yhteyshenkilöjen kanssa käytyjen keskustelujen ja infokäyntien perusteella päätimme mahdollistaa tutkimukseen osallistumisen myös suomen kielen taidottomille ja kääntää kyselylomakkeen, tutkimustiedotteen, suostumuslomakkeen ja tietosuojailmoituksen englanniksi. Tämä oli lisätyö, jota ei tutkimussuunnitelmaa laadittaessa osattu ottaa huomioon.

Aineistonkeruu käynnistyi infokäynneillä vankiloissa. Niiden tarkoituksena oli kertoa naisille RITA-tutkimushankkeesta ja tutkimukseen osallistumisesta. Infokäynnejä tehtiin Kestilän avovankilassa 30.3.2023 ja Vanajan avovankilassa 6.4.2023. Varsinaisen aineistonkeruu toteutettiin Kestilän avovankilassa 24.-28.4.2023 ja Vanajan avovankilassa 8.-14.5.2023. Tältä osin aineistonkeruu toteutui aikataulullisesti tutkimussuunnitelmassa ilmoitetun mukaisesti.

Sen sijaan Hämeenlinnan vankilassa aineistonkeruu viivästyi. Olimme varanneet infokäynnin Hämeenlinnan vankilaan 1.6.2023 ja aineistonkeruun ajankohdaksi oli alun perin suunniteltu 5.-8.6.2023, mutta vankilan aikataulujen ja henkilöstövajeen vuoksi se peruuntui ja aineistonkeruu jouduttiin siirtämään syyskuulle 2023. Tutkimushankkeen aikataulussa pysymiseksi ja vastaamisen helpottamiseksi lomakekysely suunniteltiin tehtäväksi Hämeenlinnan vankilassa sähköisesti, jonka vankien sellipäätteet mahdollistivat. Tämä oli muutos alkuperäiseen suunnitelmaan ja edellytti lisätyötä. Sähköisen kyselyn käyttöönottoa ja tutkimuseettisesti ja tietoturvallisesti kestävää tapaa kerätä aineistoa valmisti tutkija Miisa Törölä kesällä 2023. Hämeenlinnan vankilan sellipäätteisiin soveltuvan sähköisen lomakepohjan tietoturvallisuus varmistettiin tässä vaiheessa Itä-Suomen yliopiston tietoturva-asiantuntijoilta. Lopulta sitä ei kuitenkaan päästy käyttämään, koska sen taso linjattiin Oikeusministeriössä riittämättömäksi syyskuussa 2023. Aikataulusyistä kyselyä ei enää ehditty siirtämään ministeriön hyväksymään järjestelmään. Lopulta lomakkeet täytettiin suurimaksi osaksi haastattelujen yhteydessä paperilomaketta käyttäen. Aineistonkeruu Hämeenlinnan vankilassa toteutettiin 20.-22.9.2023.

Aineisto kerättiin siis kyselylomakkeella ja haastatteluilla vankiloissa olevilta naisilta. Kyselylomake pohjautui strukturoituun, traumaattisten kokemusten kartoittamiseen kehitettyyn TAQ-kyselyyn (Traumatic Antecedents Questionnaire). Kyselyssä on ikävaiheittain huolenpitoon, resursseihin ja traumaattisiin kokemuksiin liit-

tyviä teemoja. RITA-hanketta varten lomaketta muokattiin kevyemmäksi, vastaajays-
täällisemmäksi ja tutkimuksen kohderyhmälle paremmin soveltuvaksi. Haastattelujen
tarkoituksena puolestaan oli syventää kyselyn tuottamaa tietoa naisvankien trau-
makokemuksista ja heidän saamastaan sosiaalisesta ja terveydenhuollollisesta tuesta.

Aineistonkeruuta suunnitellessamme asetimme kriteerit sille, ketkä naiset voisi-
vat osallistua tutkimukseemme. Näitä olivat täysi-ikäisyys, vähintään kuukausi van-
kilaan tulosta, jolloin jonkinlainen sopeutuminen vankilaolosuhteisiin olisi tapahtu-
nut, ja kolmanneksi tarpeeksi vakaa mielenterveys traumaattisten kokemusten läpi-
käymiseen. Näiden kriteereiden taustalla oli eettinen harkinta, missä määrin tutki-
mukseen osallistuminen tuottaa riskin potentiaaliselle uudelleen traumatisoitumiselle
tai muulle pitkäaikaiselle kuormitukselle. Etenkin jälkimmäinen kriteeri jäi paljolti
vankilan henkilökunnan arvioitavaksi. Tämä varmasti vähensi tutkimuksesta aiheu-
tuneita haittoja, mutta samalla myös asettamillamme kriteereillä rajasimme joidenkin
naisten osallistumista, mahdollisesti jopa niiden, joiden kokemuksia olisi erityisen tär-
keää kuulla (Piippo ym. tulossa; myös Savard & Kilpatrick 2022).

Valitettavasti aineiston määrä jäi suunniteltua vähäisemmäksi tutkijoiden mo-
nista yrityksistä huolimatta, etenkin kyselyaineiston suhteen. Sen osalta jäimme kauas
tavoitteestamme ja kyselyyn vastasi lopulta vain 37 naista. Heistäkin suurin osa täytti
kyselylomakkeen yhdessä tutkijan kanssa haastattelutilanteessa eikä itsenäisesti, ku-
ten alun perin oli suunniteltu. Tutkimuksessa olisi mahdollisesti pitänyt varautua sii-
hen, että yksittäinen osallistuja olisi voinut vastata kyselyyn henkilökohtaisesti yh-
dessä tutkijan kanssa. Tähän ei kuitenkaan hankkeen resurssien ja vankilaympäristön
vuoksi ollut mahdollisuutta. Kyselyaineistoa on siten ollut mahdollista käyttää lä-
hinnä tausta-aineistona. Haastatteluja tehtiin 27 naisen kanssa ja ne tuottivat rikasta
aineistoa.

Syitä aineiston vähäiseen määrään on luultavasti useita. Näitä oli esimerkiksi
Kestilän ja Vanajan vankiloiden vankien odotettua pienempi määrä aineistonkeruu-
hetkellä, rajallinen mahdollisuus informoida naisia tutkimuksesta vankilaympäris-
tössä ja aineistonkeruuseen varattu ja mahdollinen lyhyehkö aika.

Myös naisten kynnys osallistua tutkimukseen oli oletettua korkeampi mahdolli-
sesti paljolti tutkimusaiheen vuoksi. Naisvankien haluttomuus osallistua tutkimuk-
seen huomioitiin tutkimuksen riskinä jo tutkimussuunnitelmassa, mutta oletimme,
että huolellisella informoinnilla ja kokeneiden tutkijoiden/haastattelijoiden avulla
saisimme kuitenkin runsaasti aineistoa. Kynnys hyvin henkilökohtaisten ja vaikeiden
asioiden avaamiseen tutkijoille osoittautui kuitenkin oletettuaakin korkeammaksi.
Vaikka aineistonkeruun määrälliset tavoitteet eivät toteutuneet, pidämme tärkeänä,
että hankkeemme antoi naisille mahdollisuuden kertoa elämästään ja traumaattisista
kokemuksistaan ja että hankkeen myötä aihe on noussut tutkimukselliseen ja yhteis-
kunnalliseen keskusteluun sekä palvelujärjestelmän kehittämiskohteeksi.

Tutkija Miisa Törölä vastasi kyselyaineiston vastausten siirtämisestä ja koodaamisesta SPSS-ohjelmaan ja sen analysoinnista. Haastatteluaineiston osalta kesäkuussa 2023 käynnistettiin sen litterointi analyysia varten. Jyväskylän yliopiston digipalvelut on kehittänyt tekoälyyn perustuvaa litterointiohjelmaa, jota hankkeessa aluksi hyödynnettiin. Se osoittautui kuitenkin vielä keskeneräiseksi ja vaati työlästä ja aikaa vievää tarkistusprosessia hankkeen tutkijoilta. Siksi osan haastatteluaineistosta litteroivat Tutkimustien litterointipalvelun työntekijät, jotka myös toimivat CSC:n tietoturvallisella alustalla, jonne heille annettiin oikeudet vain tuon työvaiheen ajaksi. Hankkeen tutkijat tekivät sen jälkeen haastatteluaineiston huolellisen pseudonymisoinnin. Pseudonymisoitu aineisto tulee olemaan hankkeessa työskennelleiden tutkijoiden käytössä jatkossakin. Sitä säilytetään enintään viisi vuotta hankkeen päättymisen jälkeen kryptauksella suojattuna Jyväskylän yliopiston OneDrivessa. Sen sijaan kaikki CSC:n alustalla säilytetty, henkilötietoja sisältävä materiaali on hävitetty hankkeen päätyttyä. Haastatteluaineiston sensitiivisyyden vuoksi sitä ei voida antaa jatkokäyttöön muille kuin hankkeen tutkijoille. Puolestaan kyselyaineistoa ei luovuteta jatkokäyttöön sen pienen määrän vuoksi. Hankkeen aineiston metatiedot on tallennettu Jyväskylän yliopiston Converis tutkimustietokantaan.

3 TUTKIMUKSEN TULOKSET

3.1 Tutkimuksen keskeisiä tuloksia

Tutkimuksen keskeiset empiiriset tulokset liittyvät yhtäältä vankilassa tuomioita suorittavien naisten traumaattisiin kokemuksiin heidän elämänsä aikana ja toisaalta heidän kokemuksiinsa palvelujärjestelmässä. Tutkimuksen tuloksena tulee mainita myös trauman ja traumainformoidun/traumatietoisien lähestymistavan teoreettinen jäsentäminen, jota erityisesti Teija Karttusen johdolla on hankkeessa tehty. Lisäksi olemme tuottaneet tutkimusmetodologiaan ja -etiikkaan liittyviä tuloksia rikostaustaisten naisten ja yleisemminkin yhteiskunnan ja palvelujärjestelmän marginaalissa elävien ihmisten kohtaamisesta ja osallistumisesta tutkimukseen (erityisesti Piippo ym. tulossa; Törölä ym. tulossa). Näitä tuloksia ei kuitenkaan tässä luvussa käsitellä vaan luku keskittyy hankkeen varsinaisiin tutkimuskysymyksiin vastaamiseen.

Teoreettisesti ja käsitteellisesti kehitimme hankkeessa sosiaalitieteellistä trauman käsitettä kritiikkinä yksilökeskeiselle ja psykologisoivalle ymmärtämiselle traumatisoitumisesta. Näemme trauman reagoitina syvästi haavoittaviin tapahtumiin ja elämäntilanteisiin, joihin altistuminen on yhteydessä sosiaaliseen asemaan ja rakenteelliseen eriarvoisuuteen (Quiros & Berger 2015; Shaia ym. 2019). Yksilöiden tilanteisiin heijastuvat systeemisen tason ilmiöt, kuten köyhyys, rasismi, terveyserot, sosioekonomiset eriarvoisuustekijät ja sukupuolittunut väkivalta (Bartholow & Huffman 2023, 473, Karttunen 2024 mukaan), jotka tulee ottaa huomioon traumaattisten kokemusten ja niiden vaikutusten kokonaisvaltaisessa ymmärtämisessä. Hankkeessa jäsennettiin, kehitettiin ja hyödynnettiin traumainformoitua/traumatietoista lähestymistapaa sekä metodisesti naisia haastateltaessa että käytännön auttamistyön orientoituna (Karttunen ym. 2023; Karttunen 2024; Karttunen ym. 2024).

Tutkimuksen empiiristä tuloksista tarkastellaan ensin naisten traumaattisia kokemuksia. Kyselyyn vastasi 37 naista, jotka olivat iältään 22–72-vuotiaita eli heidän ikähaitarinsa oli varsin laaja. Heistä ensimmäistä vankeustuomiotaan oli suorittamassa 20 naista (54 %). Pienen vastaajamäärän vuoksi kyselyn tuloksia ei voi yleistää koko naisvankien ryhmään, mutta ne ovat vahvasti suuntaa antavia ja ovat linjassa aiemman tutkimustiedon (esim. Rautanen ym. 2023), ja myös ammattilaisten ja järjestötoimijoiden kokemustiedon kanssa. Kyselyn vastauksista ja niitä syventävistä haastatteluista nousi selkeästi esiin, että enemmistöllä naisia oli sekä lapsuudessa että aikuisina taustallaan erilaisia traumaattisia kokemuksia, joista monet liittyivät väkivaltaan mutta myös muuhun turvattomuuteen.

Väkivallan kokemukset olivat naisilla yleisiä. Puolet (51%) kertoi nähneensä alaikäisenä perheessään ruumiillista väkivaltaa, 32% vastaajista kertoi vanhempien vahingoittaneen toisiaan ruumiillisesti riidellessään ja tapellessaan ja 35% kertoi jonkun perheestä joutuneen lääkäriin tai sairaalahoitoon väkivallan seurauksena. Myös vastaajaan itseensä oli kohdistunut monenlaista väkivaltaa sekä alaikäisenä että aikuisena ja sekä läheisten että perheen ulkopuolisten ihmisten taholta. Noin kolmanneksella väkivallan kokemuksia oli sekä lapsuudesta että aikuisena eli he olivat eläneet hyvin väkivaltaisessa ympäristössä koko tähänastisen elämänsä ajan. Peräti 70% kertoi aikuisiässä olleensa joskus tilanteessa, jossa oli vakuuttunut saavansa ruumiinvamman tai menettävänsä henkensä. Lisäksi väkivallan kokemuksiin sekä lapsena että aikuisena liittyi seksuaalista väkivaltaa, vastentahtoista koskettelua ja pakottamista seksuaalisiin tekoihin.

Päihdeongelmat lapsuuden ja nuoruuden perheessä olivat myös hyvin tavallisia (70% vastaajista) ja 41% vastasi, että huoltajien alkoholin tai lääke- / huumausaineiden käyttö esti heitä pitämästä hänestä huolta. Huolenpidon puuttumisen kokemukset olivatkin yleisiä. Jopa puolet vastasi alaikäisenä kokeneensa, ettei kukaan välittänyt oliko hän elossa vai kuollut, ja 40% naisista oli kokenut näin myös aikuisena. Kuitenkin hieman ristiriitaisesti enemmistö vastaajista tunsu sekä lapsena että aikuisena olleensa turvassa ja että hänestä huolehditaan, samoin että heillä oli joku perheen ulkopuolinen ihminen, jolle puhua kotiasioistaan ja valtaosalla oli sekä lapsena että aikuisena ainakin yksi ystävä.

Tarkasteltaessa naisten kokemuksia kohtaamisista palvelujärjestelmän kanssa, keskeiset tulokset voi tiivistää kolmeen kohtaan. Ensinnäkin tutkimuksemme tulokset ovat linjassa suhteessa aikaisempaan tutkimukseen, jonka mukaan naisilla on paljon palveluiden käyttöä, sosiaalisesti haavoittuva asema, taloudellisesti vaikea tilanne, ja kielteisiä elämäntapahtumia, jotka kertautuvat jo lapsuudesta alkaen, kuten edellä esitetyistä tuloksista koskien naisten traumakokemuksista ilmenee.

Toiseksi tuloksemme osoittavat, että palvelujärjestelmä vain ”hipaisee” naisia. Heillä on paljon palvelukontakteja, mutta naiset eivät kiinnity palveluihin. Kohtaamiset palvelujärjestelmän kanssa ovat hetkittäisiä ja naiset ”pyörähtävät” palveluissa, mutta kenellekään ammattilaisista tai missään palvelujärjestelmän osassa ei muodostu kokonaiskäsitystä heidän tilanteestaan, tieto katkeaa eikä kumuloidu.

Kolmanneksi tuloksissa näkyy palveluiden alikäyttö. Pelko, häpeä, rikostaustan tuottama leima, epäilykset, kokemus palveluiden vastaamattomuudesta, tarpeiden sivuuttamisesta tai epäily siitä, että kukaan ei pysty auttamaan estävät naisia hakemasta apua. Omia kokemuksia ja avun tarpeita saatetaan myös vähätellä, niitä ei pidetä ”niin kamalina”, että niihin tarvitsisi hakea apua, joka voi liittyä erilaisten ongelmien keskellä ja haavoittavassa ympäristössä elämiseen tottumiseen ja sen normalisoitumiseen. Toisaalta niitä voidaan pitää niin järkyttävinä, että ammattilaisten ei uskota kestävän niiden kohtaamista.

Hankkeessa naisten kohtaamisia ja negatiivisia kokemuksia palvelujärjestelmässä on tarkasteltu myös institutionaalisen väkivallan käsitteen avulla, jolloin väkivalta paikantuu yksilön ja instituution väliseen suhteeseen (Piippo ym. tulossa). Tarkoitamme institutionaalisella väkivallalla palvelujärjestelmässä koettua, instituutioiden lainmukaista ja oikeaksi ajateltua toimintaa, joka kuitenkin on vahingollista ja vääristävää tuen tarvitsijan ja hänen tuen tarpeidensa kannalta.

Haastatteluiden perusteella institutionaalinen väkivalta paikantui tiettyihin elämäntilanteisiin ja palveluihin: Ensinnäkin naiset kertoivat siitä, miten heidät oli nähty haastavana oppilaana koulussa, mutta koulunkäyntiongelmiin ei kuitenkaan ollut riittävällä tavalla puututtu. Toiseksi naiset positioivat itsensä kaltoinkohdelluksi lapseksi, jonka auttamisessa viranomaiset sivuuttivat velvollisuutensa. Nämä kokemukset sijoittuivat lastensuojelun kentälle, kaltoinkohteluun joko kodissa tai sijaishuollossa tai molemmissa, ja riittämättömään tai puuttuvaan valvontaan. Puuttumattomuus jätti lapsen ilman tarvitsemaansa apua. Kolmantena enemmän aikuisikään sijoittuvana institutionaalisen väkivallan muotona naiset kertoivat vaikeudesta saada apua riippuvuusongelmiin, jota aiheutti puutteellinen tiedotus, epäselvät kriteerit, pitkät jonot ja tarpeenmukaisen avun puuttuminen. Neljäs paikannus sijoittui terveydenhuoltoon naisten palvelutarpeiden tunnistamattomuuteen ja naisten kannalta vääränlaisiin avuntarpeen määrittelyihin. (Piippo ym. tulossa.) Näitä institutionaalisen väkivallan kokemuksia naisilla oli siis lapsuudesta saakka, ja ne sijoittuvat palvelujärjestelmän eri osa-alueille. Vaikeudet oikeanlaisen avun ja tuen saamisessa sijoittuvat myös vankilasta vapautumisen jälkeiseen aikaan (Salovaara & Lindström 2023).

Tutkimuksemme tulokset tuovat esiin avun hakemisen ja sen piiriin pääsemisen haastavuutta rikostaustaisten naisten kohdalla, kun oikeuksien, velvollisuuksien ja vastuiden määrittely ja jakaantuminen naisvankien ja palvelujärjestelmän instituutioiden välillä ei ollut naisten kokemusten mukaan toteutunut oikeudenmukaisesti.

Nämä kokemukset usein myös linkittyivät ja kasaantuivat elämän varrella. Esimerkiksi lapsuudenkodissa alkanut kaltoinkohtelu oli voinut jatkua ja jopa pahentua sijaishuollossa. Vaikeat kasvuolot olivat vaikeuttaneet koulunkäyntiä ja saattaneet altistaa nuoren sosiaalistumaan päihdemyönteisen kaveripiirin arvo- ja normimaailmaan. Aikuisuudessa puolestaan rikollinen elämänhistoria sekä päihdeongelma saattoivat vaikeuttaa palvelutarpeiden tunnistamista terveydenhuollossa ja muissa palveluissa. Kasautuneena tämänkaltaiset kokemukset kohtaamattomuudesta, (palvelu)tarpeiden tunnistamattomuudesta sekä leimautumisesta yhdessä työntekijöiden kielteisten asenteiden kanssa tuottavat vetäytymistä ja pois kääntymistä virallisista palveluista. (Piippo ym. tulossa.)

3.2 Hankkeen tuloksista raportointi

Edellisessä luvussa on tiiviisti kuvattu joitakin tutkimuksen tuloksia, joita avataan ja täsmennetään hankkeen tutkijoiden jo valmistuneissa tai tulossa olevissa julkaisuissa. Hankkeen tuloksia on raportoitu pääosin julkaisuina, mutta tutkijat ovat olleet aktiivisia myös puhujina tieteellisissä konferensseissa ja seminaareissa sekä erilaisissa ammattilaisille ja järjestötoimijoille suunnatuissa tilaisuuksissa. Hankkeessa on julkaistu, mutta vielä myös tulossa ja tekeillä, sekä tieteellisiä artikkeleita että ammattilaisille ja laajemmalle lukijakunnalla suunnattuja julkaisuja. Osassa julkaisuja ei ole käytetty hankkeessa kerättyä aineistoa, mutta ne liittyvät kiinteästi sen aihepiiriin. Tähän mennessä ovat ilmestyneet seuraavat julkaisut:

Vertaisarvioidut tieteelliset julkaisut:

Kuronen, Marjo (2022) Marginaalisuuden, haavoittuvuuden ja nais erityisyyden käsitteellisiä paikannuksia. Teoksessa Arja Jokinen, Suvi Raitakari, & Johanna Ranta (toim.). *Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa: konstruktionistisia jäsennyksiä*. Tampere. Vastapaino, 55–84.

Salovaara, Ulla (2023) Rikostaustaisten äitien lasten lastensuojelun asiakkuus kriisikokemuksena. Teoksessa Suvi Raitakari, Timo Harrikari, Merja Hekkala & Minna Kivipelto (toim.). *Sosiaalityö kriiseissä ja poikkeuksellisissa olosuhteissa*. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja. SoPhi, 92–117.

Salovaara, Ulla & Lindström, Janika (2023) "Meillä on ihan eri ongelmat ja eri traumat ja jutut kuin miehillä" - Nais erityiset palvelut rikostaustaisten naisten yhteiskuntaan integroitumisen ja kuntoutuksen tukena. *Kuntoutus*, 46(4), 33.
<https://doi.org/10.37451/kuntoutus.142110>

Salovaara, Ulla (2023) Ristiriitainen, kohtaamaton ja riittämätön äitiys – ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittujen naisten koettu ja määritelty äitiys lastensuojelun

sosiaalityön kontekstissa. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 31(4), 376. <https://doi.org/10.30668/janus.107281>

Tulossa ja tekeillä olevat tieteelliset, vertaisarvioitavat julkaisut:

Jutila, Elli, Törölä, Miisa, Karttunen, Teija, Salovaara, Ulla & Piippo, Sisko (tekeillä) Fair treatment experiences of women prisoners during incarceration. *Nordic Journal of Criminology*.

Piippo, Sisko, Törölä, Miisa, Karttunen, Teija, Jutila, Elli, Salovaara, Ulla & Kuronen, Marjo (tulossa) Naisvankien traumakokemusten tutkiminen ja osallisuus tiedontuotannossa. Teoksessa Henna Pirskanen, Mia Tammelin, Outi Alakärppä ja Maija Mänttari-van der Kuip (toim.) Osallisuus sosiaalityössä. Tampere University Press.

Piippo, Sisko, Törölä, Miisa, Karttunen, Teija, Jutila, Elli & Salovaara, Ulla (tulossa) Institutionaalinen väkivalta ja sosiaalinen kärsimys rikostaustaisten naisten palvelukokemuksissa. *Kriminologia*. Suomen Kriminologinen Yhdistys ry.

Törölä, Miisa, Piippo, Sisko, Hirvonen, Pasi, Karttunen, Teija & Jutila, Elli (tekeillä) Building Rapport in Trauma Informed Interviews: Positioning and Discursive Strategies in Interviews with Incarcerated Women.

Törölä, Miisa + muut mahdolliset kirjoittajat (tekeillä) suomenkielinen tutkimusartikkeli rikostaustaisten naisten aikuisiän väkivallan kokemuksista.

Karttunen, Teija + muut mahdolliset kirjoittajat (tekeillä) tutkimusartikkeli rikostaustaisten naisten kokemasta seksuaalisesta väkivallasta. Tulossa suomeksi, kotimaiseen tieteelliseen aikakauslehteen.

Karttunen, Teija + muut mahdolliset kirjoittajat (tekeillä) tutkimusartikkeli käsittelee erityisesti lapsuusaikaisia traumakokemuksia rikostaustaisten naisten kuvaamina. Tulossa englanniksi kansainväliseen aikakauslehteen.

Karttunen, Teija; Jutila, Elli & Törölä, Miisa (tekeillä) Lapin yliopistoon tehdyn luontotallenteen pohjalta valmistuu erillinen suomeksi kirjoitettava tutkimusartikkeli rikostaustaisten naisten äitiyskokemuksista.

Muut tieteelliset ja ammatilliset julkaisut:

Jutila, Elli (2023). Vankien oikeudet vankeusrangaistuksen aikana: Tarkastelussa oikeusasiamiehen ratkaisut vankien kanteluista vuosilta 2015–2020. Teoksessa Olli Kaarakka & Karoliina Nikula (toim.). *Rikosseuraamusalan etiikka – käsitteistä käytäntöön*. Acta Poenologica 1/2023. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, 54–85.

Jutila, Elli, Karttunen, Teija, Piippo, Sisko (tulossa, 2024) Rikostaustaiset naiset palvelujärjestelmässä. *Haaste* 4/2024.

Karttunen, Teija; Törölä, Miisa & Jutila, Elli (2023) *Traumainformoitu viitekehys aineistonkeruussa - esimerkkinä RITA-tutkimushanke*. Teoksessa Eveliina Heino, Hanna Kara

& Jenni Simola (toim.) Tutkiva sosiaalityö, 2023, 147–158. https://www.talenta.fi/wp-content/uploads/2023/08/tutkiva_sosiaalityo_2023.pdf

Karttunen, Teija (2023). *Traumainformoitu sosiaalityö - pyrkimystä ymmärtää yksilön kokonaistilannetta*. Blogikirjoitus. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet. <https://sosiaalityontiedeblogi.home.blog/2023/09/04/traumainformoitu-sosiaalityo-pyrkimysta-ymmartaa-yksilon-kokonaistilannetta/>

Karttunen, Teija (2024). Traumainformoitu lähestymistapa päihdeongelmien kuntoutuksessa. *Kuntoutus*, 47(3), 40–46. <https://doi.org/10.37451/kuntoutus.148827>

Salovaara, Ulla (2023) Nais erityiset ja sukupuolisensitiiviset toimintamahdollisuudet rikosseuraamusalalla. Teoksessa Olli Kaarakka & Karoliina Nikula (toim.). *Rikosseuraamusalan etiikka – käsitteistä käytäntöön*. Acta Poenologica 1/2023. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, 128–163.

Salovaara, Ulla, Hanna Pirttilahti & Janika Lindström (2023) Rikostausta, häpeä ja tunnustus: Kokemuksia rikostaustaisten kohtaamisesta. Teoksessa Olli Kaarakka & Karoliina Nikula (toim.). *Rikosseuraamusalan etiikka – käsitteistä käytäntöön*. Acta Poenologica 1/2023. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, 164–190.

Lohi, Miisa, Lindström, Janika & Salovaara, Ulla (2023) Miten voimme estää tyttöjä joutumasta vankilaan? Teoksessa Heikki Turkka & Julia Saarholm (toim.). *Lasten ja nuorten rikokset. Opas ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteiden katkaisuun*. PS-Kustannus, 133–151.

Salovaara, Ulla (2023) “Pitäs ottaa huomioon, että mä oon ihminen, jolla on tunteet, toiveita ja sillei” - Rikostaustaisten naisten kokema luottamus palveluihin hakeutumisessa. Teoksessa: Kanervo, Riikka (toim.) *RIKSU – Rikoksista irtaantumista tukeva sukupuolisensitiivinen kuntoutus*, Laurea-julkaisut 208, 13–22.

Salovaara, Ulla & Kanervo, Riikka (2023) Rikostaustaisten naisten digitaaliset valmiudet ja niiden tukemisen mahdollisuudet. Teoksessa: Kanervo, Riikka (toim.) *RIKSU – Rikoksista irtaantumista tukeva sukupuolisensitiivinen kuntoutus*, Laurea-julkaisut 208, 23–29.

Salovaara, Ulla; Kanervo, Riikka & Suomela, Maarit (2023) Kuntoutusjatkumo vankilasta vapauteen. Teoksessa: Kanervo, Riikka (toim.) *RIKSU – Rikoksista irtaantumista tukeva sukupuolisensitiivinen kuntoutus*, Laurea-julkaisut 208, 30–33.

Salovaara, Ulla & Kanervo, Riikka (2023) En tiedä missä olisin nyt, jos ei olis tätä RIKSUa” - Nais erityinen ja sukupuolisensitiivinen työote muutosprosessin käynnistäjänä ja mahdollistajana. Teoksessa: Kanervo, Riikka (toim.) *RIKSU – Rikoksista irtaantumista tukeva sukupuolisensitiivinen kuntoutus*, Laurea-julkaisut 208, 49–61.

Törölä, Miisa, & Jutila, Elli (2023) Opas nais erityiseen uusintarikollisuuden ehkäisyyn tarjoaa myös näkökulmia ihmisoikeustyöhön rikosseuraamusalalla. Kirja-arvio. Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 31(4), 427–429. <https://doi.org/10.30668/janus.131385>

Julkaisujen lisäksi hanketta ja sen tuloksia on esitelty kotimaisissa ja kansainvälisissä konferensseissa sekä ammatillisilla ja akateemisilla foorumeilla (liite 3). Hanke on järjestänyt myös kaksi, kaikille aiheesta kiinnostuneille avointa webinaaria (liite 2), joista ensimmäisessä käsiteltiin traumaa yhteiskuntatieteellisenä tutkimuskysymyksenä sekä alustavia tutkimustuloksia ja jälkimmäisessä, hankkeen loppuwebinaarissa kehittämishankkeen tuloksia ja tuotettuja materiaaleja. Kumpaankin webinaariin osallistui noin sata kuulijaa.

4 HANKKEEN KEHITTÄMISVAIHE

4.1 Tutkimuksen ja käytäntöjen kehittämisen yhteen nivominen

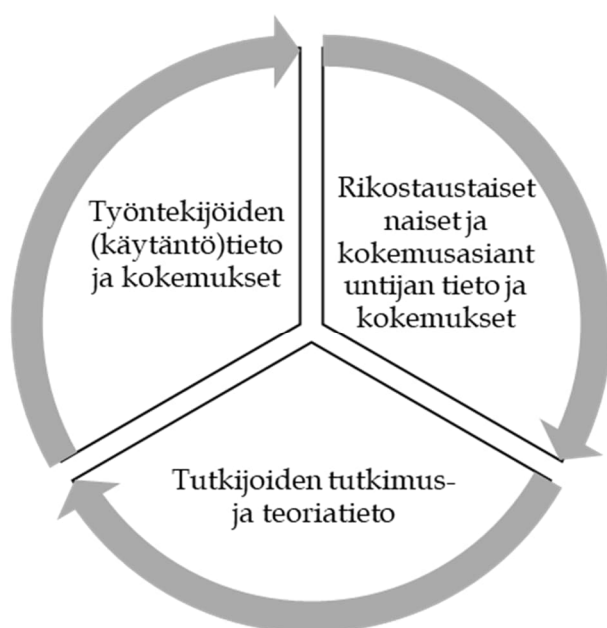
RITA-hanke on perustunut tiiviiseen yhteistyöhön kahden rikosseuraamuskeskuksen, kahden hyvinvointialueen sekä usean kolmannen sektorin toimijan, ammatilaisten ja palvelun käyttäjien kanssa. Hankkeen tutkijat ovat olleet edustettuina laajasti tutkimuksellisilla ja ammatillisilla foorumeilla (ks. Liite 3). Yhteistyö on ollut ensiarvoisen tärkeää hankkeen onnistumiselle ja se on liittynyt kiinteästi myös lähestymistapaamme. Näillä yhteistyötahoilla, erityisesti järjestötoimijoilla, on vankka kokemus rikostaustaisista asiakkaista, nais erityisen työn kehittämisestä, traumatisoitumisen kysymyksistä, vankilasta vapautuvien tukemisesta ja kokemusasiantuntijuudesta. Myös hankkeen ohjausryhmä (ks. luku 5.2) koottiin tämän vahvan asiantuntijuuden pohjalta.

Järjestötoimijoiden tietotaitoa rikostaustaisten naisten tuen tarpeista hyödynnettiin koko hankkeen aikana, erityisesti sen kehittämisvaiheessa. Hankkeen tutkijat pitivät tiiviisti yhteyttä näihin toimijoihin ja tekivät tutustumis- ja yhteistyövierailuja useisiin kohteisiin (ks. Liite 3). Marjo Kuronen ja Teija Karttunen toimivat ohjausryhmän jäseninä Naistenkartano ry:n ja Vailla vakinaista asuntoa ry:n Supernovat-kehittämishankkeessa (2021–23), jossa luotiin vertaisuuteen perustuvaa ryhmätoimintaa vankiloissa, asunnottomana tai päihdekulttuurissa eläville naisille. Vastavuoroisesti Supernovat -hanke teki yhteistyötä tutkimushankkeemme kanssa mm. osallistumalla hankkeen ohjausryhmään. Lisäksi Supernovat kokemusmentori Riikka Tuomi osallistui kehittämisvaiheen työpajoihin tuoden oman asiantuntijuutensa työpajojen sisältöihin.

Hankkeessa tehtiin yhteiskehittämistä kahden hyvinvointialueen kanssa (ks. luku 4.2). Kehittämisen tavoitteena oli lisätä tietoisuutta traumasta, traumaattisista

kokemuksista ja sukupuolen merkityksestä asiakastyössä sekä työyhteisöjen ja organisaatioiden toiminnassa. Tarkoituksena oli työntekijöiden taitojen kehittäminen ja asiakaslähtöisyyden parantaminen erityisesti tilanteissa, joissa asiakkailla saattaa olla rikostaustaa ja/tai traumaattisia kokemuksia elämänsä varrella. Hankkeemme kehittämisvaiheen aikana kerätyistä materiaaleista syntyi laaja koulutusaineisto. Koulutusaineistoa voi käyttää joustavasti asiakas- ja työntekijäkohtaisesti ja se sopii myös opiskelijoille, ja sitä voi hyödyntää osana opetusta.

Kehittämisessä on huomioitu nimenomaan aikuisten parissa tehtävä työ sosiaali-, terveys-, ja työllisyyspalveluissa, mutta tuottamaamme koulutusaineiston taustalla ovat tutkimusvaiheessa kerätty aineisto vankilassa olevilta naisilta ja sen tuottamat tulokset, kahden hyvinvointialueen (Vantaa-Kerava ja Pirkanmaa) ammattilaisten tieto ja aikaisempi monitieteinen tutkimus. Oheinen kuvio (kuvio 2) havainnollistaa erilaisten tietämisen tapojen ja tiedonlajien yhdistymistä kehittämisessä ja materiaalien tuottamisessa (sov. Koenig et al. 2020).

Kuvio 2: Tietämisen tapojen ja tiedonlajien yhdistyminen kehittämisessä ja materiaalien tuottamisessa

4.2 Kehittämistyö hyvinvointialueiden kanssa

Kehittämistyötä Vantaa-Keravan ja Pirkanmaan hyvinvointialueiden kanssa valmisteltiin loppuvuodesta 2023 ja se toteutui keväällä 2024. Hankkeen kehittämisvaiheen aikana Vantaa-Keravan hyvinvointialueella järjestettiin viisi työpajaa, kun taas Pirkanmaan hyvinvointialueella työpajoja järjestettiin neljä (ks. tarkempi kuvaus

työpajojen aikatauluista, Liite 4). Työpajoihin osallistui hyvinvointialueen sosiaalipalveluiden työntekijöitä. Vantaa-Keravan alueen osallistujista suurin osa teki asiakastyötä aikuissosiaalityössä tai jälkihuollossa. Pirkanmaan työpajoissa osallistujajoukko koostui pääosin rakenteellisen sosiaalityön tiimistä. Työpajojen toteutuksesta vastasivat tutkimushankkeen tutkijat Teija Karttunen, Sisko Piippo ja Elli Jutila. Muutamiin työpajoihin osallistui asiantuntijana hankkeen ohjausryhmäänkin kuuluva Supernovat kokemusmentori Riikka Tuomi.

Ennen aloitustyöpajaa tutkijat toteuttivat Webropol -kyselyn hyvinvointialueen työntekijöille, jotka työskentelivät aikuisten tai työikäisten parissa. Kyselyssä kartoitettiin muun muassa työntekijöiden aikaisempaa koulutusta rikostaustaisten naisten kohtaamiseen, nais erityiseen työhön tai traumaan liittyen sekä työyksiköiden toimintakäytäntöjä rikostaustaisten naisten parissa tehtävässä työssä. Kyselyyn vastasi yhteensä 24 henkilöä. Kysely auttoi tutkijoita hahmottamaan hyvinvointialueiden työntekijöiden kokemuksia työskennellessään tämän asiakasryhmän kanssa.

Jokaisen työpajan kesto oli noin kolme tuntia. Vantaa-Kerava hyvinvointialueen työpajat toteutettiin lähitapaamisina Vantaan Myyrmäessä. Pirkanmaan hyvinvointialueen työpajat toteutettiin aikataulullisten haasteiden vuoksi pääosin etänä Teamsissa. Ensimmäiset työpajat olivat niin kutsuttuja tulostyöpajoja, joissa esiteltiin tutkimushankkeen alustavia tuloksia, erityisesti rikostaustaisten naisten palvelutarpeita ja kokemuksia. Aloitustyöpajoissa hyödynnettiin OPERA-menetelmää. Menetelmän avulla tutkijat osallistivat työntekijöitä pohtimaan työskentelyään rikostaustaisten naisten parissa asiakasprosessin eri vaiheissa (asiakkuuden alkaminen, aktiivinen työskentelyvaihe ja asiakkuuden päättyminen). Menetelmän avulla työntekijät pääsivät itse vaikuttamaan siihen, millaisia teemoja tulevissa työpajoissa käsitellään. Jokaisessa työpajassa tuotiin osallistujille esille, että työpajan käsiteltävät teemat ovat peräisin heidän omista ajatuksistaan ja toiveistaan tulostyöpajasta. Jokainen työpaja alkoi lyhyellä koulutuksellisella osuudella, missä tutkijat kehystivät päivän teemaa tieteellisellä tutkimuksella ja teoreettisella viitekehyksellä.

Tulostyöpajojen jälkeen kolme seuraavaa työpajaa piti sisällään asiakasprosessin eri vaiheita sosiaalityön periaatteiden mukaisesti. Ensimmäinen työpaja koski asiakkaaksi tulon vaihetta, toinen asiakasprosessin aktiivisen työskentelyn vaihetta ja viimeinen asiakkuuden päättämisen vaihetta. Työpajoissa toteutettiin osallistavia menetelmiä, joissa työntekijät pohtivat yhdessä traumaan ja nais erityiseen työhön liittyviä näkökulmia omassa työssään.

Asiakkuuden alkua käsittelevässä työpajassa käsiteltiin asiakassuhteen alkua nykyhetken valossa. Asiakassuhteen alkua ”jalostettiin” eteenpäin teematyöskentelyn keinoin, huomioiden traumaan ja sukupuoleen liittyvät kysymykset. Pirkanmaan hyvinvointialueen työpajassa Siltavalmennuksen työntekijä piti työntekijöille alustuk-

sen trauman huomioimisesta asiakkaan kohtaamisessa. Toisessa työpajassa syvennettiin neljään perusolettamukseen traumainformoidusta työotteesta ja traumainformoituun asiakassuunnitelmaan. Työntekijät pohtivat työpajassa apukysymysten avulla asiakassuunnitelman toteutumista tutkimushankkeen viitekehyksestä käsin. Kokeusasiantuntija Riikka Tuomi oli sekä Pirkanmaan että Vantaa-Keravan hyvinvointialueiden työpajoissa tuomassa omaa asiantuntijuuttaan rikostaustaisen naisen kohtaamiseen ja työskentelyyn. Työskentelyn päätösvaihetta koskevassa työpajassa asiakkuuden päättämistä käsiteltiin kiinnipitävän työotteen näkökulmasta. Työpajassa keskityttiin traumainformoitujen periaatteiden soveltamiseen asiakkuuden päättymisen prosessissa. Päätöstyöpajassa keskusteltiin työntekijöiden kanssa koulutusmateriaalien käyttöönotosta ja käytiin keskustelua materiaalien muokausehdotuksista.

Työpajojen teematyöskentelyn materiaalit kerättiin osallistujilta työpajojen päättyessä ja niitä hyödynnettiin koulutusmateriaalien työstämisessä. Keskeisenä tuloksena syntyi kattava koulutusmateriaali laajaan käyttöön sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille.

4.3 Tuotetut materiaalit

Tutkimuksemme tulosten ja kehittämistyön pohjalta kokosimme koulutusmateriaalin, joka käsitteli tutkimushankkeen teemoja traumasta ja nais erityisyydestä. Koulutusmateriaali on kaikkien saatavilla avoimessa kehittämisen ja tiedon jakamisen ympäristössä Innokylässä (liite 5). Innokylä valikoitui koulutusmateriaalien julkaisemisen alustaksi, koska siellä kuka tahansa voi tutustua materiaaleihin ilman erillistä rekisteröitymistä tai käyttäjätunnuksen luomista.

Koulutusmateriaalin tavoitteena on vahvistaa sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden tutkimusperusteista osaamista. Koulutusmateriaali muodostuu kokonaisuudesta, joka pitää sisällään koostettua tietoa rikostaustaisten naisten kanssa työskentelystä asiakasprosessin eri vaiheissa, lyhyet luentotallenteet traumasta, väkivallasta ja rikostaustaisista naisista sekä erillisen oppaan rikostaustaisten naisten kanssa tehtävään työhön. Opas on tehty Pirkanmaan hyvinvointialueen kanssa toteutettujen työpajojen pohjalta, mutta sitä voi käyttää joustavasti myös muissa organisaatioissa.

Rakensimme materiaalin sekä asiakastyön, että työntekijän ja työyhteisön näkökulmasta. Koostimme tietoa trauman merkityksestä ja traumainformoidun lähestymistavan periaatteista ja käytännöistä asiakastyön näkökulmasta. Työntekijän ja työyhteisön näkökulmasta koostimme tutkimustietoa traumatisoituneen ihmisen kohtaamisesta ja sen reflektoinnista työntekijänä. Työpajojen yhteydessä psykososiaalisen tilanteen kartoitus nousi eri yhteyksissä erityisen tärkeäksi, joten koostimme tilannearviotaulun. Tilannearviotaulu tuo esille rikostaustaisten naisten erityispiirteitä liittyen

esimeriksi asunnottomuuteen ja väkivallan moninaisiin kokemuksiin. Rikostaustaisilla naisilla on usein taustallaan useita, erilaisia traumaattisia kokemuksia, jotka pitävät sisällään monia väkivallan muotoja. Sisällytimme materiaaleihin tietoa väkivallan puheeksi ottamisesta ja turvasuunnitelman luomisesta. Asiakkuuden päättämisen vaiheeseen kokosimme tietoa erityisesti siitä, miten asiakkuus on mahdollista päättää kannattelevasti ja kiinnipitävästi.

Koulutusmateriaali on suunniteltu mahdollisimman informatiiviseksi kokonaisuudeksi. Materiaalien näkökulma on valittu tarkoin tutkimushankkeemme konteksti huomioiden, ja ne käsittelevät aiheita yleisellä tasolla. Materiaaleja voi käyttää joustavasti ja vaihtelevissa tilanteissa. Tärkeää on huomioida, ettei materiaalien tarkoitus ole ohjata työntekijöitä traumojen avaamiseen tai niiden käsittelyyn. Tavoitteena oli tarjota ammattilaisille tukea sosiaali- ja terveystalveissa, joissa he työssään kohtavat tämänkaltaisia teemoja.

Kehittämisvaiheeseen liittyvät julkaisut:

Piippo, Sisko, Jutila, Elli & Karttunen, Teija (2024) Opas rikostaustaisten naisten parissa tehtävään työhön. RITA-tutkimushanke (Rikostaustaiset naiset, traumakokemukset ja nais erityisten palveluiden kehittäminen), Jyväskylän yliopisto, Helsingin yliopisto ja Itä-Suomen yliopisto. <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/opas-rikostaustaisten-naisten-kanssa-tehtavaan-tyohon-sosiaali-ja-terveyspalveluissa>

Karttunen Teija, Jutila Elli & Piippo, Sisko (2024) Rikostaustaiset naiset palvelujärjestelmässä. Traumatietois en lähestymistavan ideoita ja sovelluksia käytännön työn tueksi. Innokylän koulutusaineisto. Helsingin & Jyväskylän yliopistot. <https://innokyla.fi/fi/kokonaisuus/rikostaustaiset-naiset-palvelujarjestelmassa>

Lisäksi sosiaalityön perustutkintokoulutusta varten on tuotettu Lapin yliopistolle luentotallenne: *“Rikostaustaiset naiset, äitiys ja kohtaamisia palvelujärjestelmän kanssa”* (tekijä: Teija Karttunen, kesto: 1h5min)

Sosiaalityön yliopistokoulutuksen yksiköiden muodostaman yhteistyöverkosto SOS-NETin pyynnöstä hankkeen tutkijoilta (Teija Karttunen, Sisko Piippo ja Ulla Salovaara) valmistuu loppuvuodesta 2024 kaksi luentotallennetta, jotka tulevat sosiaalityön yliopistokoulutusta tarjoavien yliopistojen vapaaseen käyttöön. Tallenteet on tarkoitettu erityisesti sosiaalityön aineopintojen käytännönopetuksen jaksolle lisämateriaaliksi.

5 HANKKEEN JOHTAMINEN JA HALLINTO

5.1 Hankkeen johtaminen ja tutkimusryhmän toiminta

Tutkimusryhmä suunnitteli, valmisteli ja toteutti hankkeen yhteistoiminnallisesti sen eri vaiheissa, mutta tutkijoilla oli myös omia vastuualueitaan ja keskinäistä työnjakoa.

Marjo Kuronen vastasi hankkeen akateemisesta ja hallinnollisesta johtamisesta sekä talouden seurannasta hankesihteerin avustuksella. Lisäksi hän osallistui eettisen toimikunnan lausuntopyynnön valmisteluun ja tietosuojavaikutusten arviointiin yhdessä tutkimusryhmän kanssa, sekä ohjausryhmän kokousten valmisteluun ja toimi niiden puheenjohtajana. Hän on osallistunut myös tulosten raportointiin ja on päävastuussa hankkeen loppuraportoinnista.

Ulla Salovaara (JYU) osallistui tutkimuksen aineistonkeruun valmisteluun, vankiloiden henkilöstön tiedottamiseen, tutkittavien informointiin ja aineistonkeruuseen kaikissa kolmessa vankilassa. Hän on osallistunut tulosten raportointiin ja kirjoittanut muita julkaisuja hankkeen aihepiiristä. Alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen, Salovaara työskenteli hankkeessa pääosin osa-aikaisesti.

Miisa Törölä (UEF / HY) oli keskeisessä roolissa aineistonkeruun valmistelussa, eettisen toimikunnan hakemuksen ja tietosuojavaikutusten arvioinnin valmistelussa, ja hän huolehti Rikosseuraamuslaitoksen lupahakemuksesta. Hän kantoi päävastuun kyselylomakkeen kehittämisestä ja myös sen kääntämisestä englanniksi ja verkkoversion valmistelusta. Hän osallistui aineistonkeruuseen kaikissa kolmessa vankilassa. Hän on aktiivisesti osallistunut tulosten raportointiin.

Teija Karttunen (TY / HY) oli päävastuussa traumatisoitumisen käsitteellisestä jäsentämisestä. Hän osallistui lupaprosessien ja aineistonkeruun valmisteluun. Hän oli

päävastuussa kehittämisvaiheen toteuttamisesta Vantaan-Keravan hyvinvointialueella yhdessä Elli Jutilan kanssa ja siinä tuotettujen materiaalien valmistelusta ja niiden julkaisemisesta Innokylässä. Hän on osallistunut hankkeen tulosten raportointiin.

Elli Jutilalla (JYU) oli päävastuu hankkeesta tiedottamisesta ja aineiston metatietojen hallinnoinnista, hän osallistui lupaprosessien valmisteluun, vastasi tutkijaryhmän toiminnan koordinoinnista ja dokumentoinnista. Hän on osallistunut tulosten raportointiin. Hän myös osallistui hankkeen kehittämisvaiheeseen molemmilla hyvinvointialueilla ja materiaalien julkaisemiseen Innokylässä.

Sisko Piippo liittyi tutkimusryhmään kesällä 2023 ja osallistui aineistonkeruuseen Hämeenlinnan vankilassa. Hän oli päävastuussa kehittämishankkeesta Pirkanmaan hyvinvointialueella yhdessä Elli Jutilan kanssa ja siihen perustuvien materiaalien tuottamisesta. Hän on osallistunut tulosten raportointiin.

Hanke on pääosin toteutunut tutkimussuunnitelmassa esitetyn työsuunnitelman ja aikataulun mukaisesti lukuun ottamatta aineistonkeruun viivästymistä Hämeenlinnan vankilassa. Vuoden 2023 aikana hankkeessa tapahtui kuitenkin merkittäviä suorituspaikan muutoksia, joista informoitiin ministeriötä ja sosiaali-uuvos Juha Luomala on ne hyväksynyt. Hankkeen tutkijoista sekä Teija Karttunen että Miisa Törölä siirtyivät Helsingin yliopistoon vuoden 2023 aikana, jolloin Helsingin yliopistosta tuli hankkeen osatoteuttaja. Itä-Suomen yliopisto säilyi mukana pienellä osuudella. Sen sijaan Turun yliopiston osuus siirtyi kokonaisuudessaan Helsingin yliopistoon. Osatoteuttajan vaihdos edellytti yliopistojen välisen sopimuksen muuttamista, jonka kaikki yliopistot allekirjoittivat 20.6.2023. Lisäksi Ulla Salovaara siirtyi toisiin tehtäviin kesällä 2023 mutta jäi osa-aikaisena hankkeen tutkijaksi. Tuolloin hankkeeseen tuli uutena tutkijana mukaan Sisko Piippo. Tutkimusryhmä säilyi kuitenkin pääosin samana eivätkä muutokset aiheuttaneet hankaluuksia hankkeen toteutukselle.

5.2 Ohjausryhmä

Hankkeelle nimettiin sen alussa ohjausryhmä, joka koostui yhteistyötahojen asiantuntijoista. Ohjausryhmän jäsenet kutsuttiin niin, että he olivat perehtyneitä sekä käytännöllisesti että tutkimuksellisesti nais erityisyyteen, rikostaustaisten naisten kanssa työskentelyyn ja heidän palveluntarpeisiinsa sekä traumaorientoituneeseen työotteeseen. Ohjausryhmä koostui seuraavista henkilöistä:

Riitta Granfelt, sosiaalityön dosentti

Kaisa Tammi, Hämeenlinnan rikosseuraamuskeskuksen johtaja, myöhemmin vt. valtion lastensuojeluyksiköiden johtaja

Maarit Suomela, kehittämisspäällikkö, Siltavalmennus

Minna Ryhänen, Aikuisten ja nuorten sosiaalipalvelujen palvelupäällikkö, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue

Elina Perkiö, kehittäjäsosiaalityöntekijä, Pirkanmaan hyvinvointialue

Sari Komonen, psykologi, Niuvaniemen sairaala

Sanna Savolainen, psykologi, Niuvaniemen sairaala

Minna-Elisa Rytönen, ryhmätoiminnan ohjaaja, Supernovat hanke

Riikka Tuomi, kokemusmentori, Vailla vakinaista asuntoa ry

Ohjausryhmällä oli merkittävä rooli hankkeen onnistumisessa. Se antoi arvokasta osaamistaan ja tukeaan esimerkiksi aineistonkeruun valmisteluun ja toteuttamiseen. Ryhmän jäsenet myös välittivät tietoa hankkeesta omissa verkostoissaan ja komentoivat alustavia tuloksia. Ohjausryhmän jäsenet olivat hyvin sitoutuneita tehtäväänsä.

Ohjausryhmä päätti, ettei se nimeä keskuudestaan puheenjohtajaa vaan hankkeen johtaja Marjo Kuronen toimi puheenjohtajana ohjausryhmän kokouksissa ja kutsui sen koolle. Ohjausryhmä kokoontui neljä kertaa hankkeen aikana ja sillä oli tärkeä rooli hankkeen eri vaiheissa.

5.3 Talous

Hankkeelle haettiin alun perin rahoitusta 473 520 € ja päätöksessään STM myönsi 449 844 €. Päätöksen perusteella laadittiin korjattu budjetti niin, että se ei vaikuttanut hankkeen tutkimussuunnitelman mukaiseen toteuttamiseen. Leikkaukset tehtiin muista kuin henkilöstökuluista kaikissa kolmessa toteuttajayliopistossa niiden saaman rahoitusosuuden suhteessa.

Hankkeen rahoitus käytettiin pääosin tutkijoiden palkkoihin ja aineistonkeruusta ja kehittämistyöstä aiheutuviin matkakustannuksiin. Tutkijat järjestivät omat tapaamisensa pääosin etäyhteydellä, samoin ohjausryhmä, joka on säästänyt matkakustannuksia. Ministeriöstä pyydettiin lupa siihen, että hankkeen rahoitusta voi käyttää myös kansainvälisten konferenssien matkakuluihin, kun niissä esiteltiin hanketta ja sen tuloksia. Tutkijat osallistuivatkin kolmeen kansainväliseen konferenssiin (EuroCrim, Forsa ja ECSWR). Hankkeen budjetissa ei ollut ennakoitu sitä, että aineistonkeruuta varten piti hankkia salaavat haastattelunauhurit. Lisäksi osa haastattelujen litteroinnista hankittiin kevyen kilpailutuksen jälkeen Tutkimustie oy:ltä.

Hankkeen talouden seurannasta ja raportoinnista hankkeen johtajan tukena vastasi hankesihteeri Lea Naumanen syksyyn 2023 saakka ja sen jälkeen project controller Ritva Vallinkoski Jyväskylän yliopistosta. Hankkeen tilintarkastuksen toteuttaa KPMG tammi-helmikuussa 2025.

LÄHTEET

- Bartholow L, Huffman T (2023) The Necessity of Trauma-Informed Paradigm in Substance Use Disorder Services. *J. Am. Psychiatr. Nurses Assoc.* 29, 470–476. <https://doi.org/10.1177/10783903211036496>
- Joukamaa, Matti; Aarnio, Jorma; Gruenewaldt, Virpi von; Hakamäki, Sirpa; Hypén, Kimmo; Lauerma, Hannu; Lintonen, Tomi, Mattila, Aino; Tyni, Sasu, Vartiainen, Heikki; Viitanen, Päivi & Vuolijoki, Terhi (2010) *Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve*. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1 / 2010.
- Karttunen, Teija (2019) *Naiserityistä Päihdehoitoa: Etnografinen Tutkimus Päihdehoitolaitoksen Naistenyhteisöstä*. JYU Dissertations 118. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Karttunen, Teija (2021) Social framework for understanding women's substance abuse, treatment and vulnerability. Teoksessa Marjo Kuronen, Elina Virokannas & Ulla Salovaara (eds.) *Women, Vulnerabilities and Welfare Service Systems*. Abingdon, Oxon: Routledge, 108–12.
- Karttunen, Teija (2024). Traumainformoitu lähestymistapa päihdeongelmien kuntoutuksessa. *Kuntoutus*, 47(3), 40–46. <https://doi.org/10.37451/kuntoutus.148827>
- Karttunen, T., Jutila, E., Törölä, M., Piippo, S., Salovaara, U., & Kuronen, M. (2024). *Co-developing trauma-informed and women-specific services delivery practices to work with female offenders*. Poster FORSA konferenssissa Social Work as Emancipatory Practice: Creating Pathways towards Social Justice, Göteborg, Ruotsi.
- Koenig, Terry; Spano, Rick & Thompson, John (2020) *Human Behavior Theory For Social Work Practice*. London: SAGE.
- Kreis, Mette K.F.; Gillings, Kirsty; Svanberg, Jenny & Schwannauer, Matthias (2016) Relational Pathways to Substance Misuse and Drug-Related Offending in Women: The Role of Trauma, Insecure Attachment, and Shame. *International Journal of Forensic Mental Health* 15(1), 35–47.
- Kuronen, Marjo; Virokannas, Elina; Salovaara, Ulla (eds.) (2021) *Women, Vulnerabilities and Welfare Service Systems*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Lynch, Shannon M.; Heath, Nicole M.; Mathews, Kathleen C. & Cepeda, Galatia J. (2012) Seeking Safety: An Intervention for Trauma-Exposed Incarcerated Women? *Journal of Trauma & Dissociation* 13 (1), 88–101.
- Piippo, Sisko, Törölä, Miisa, Karttunen, Teija, Jutila, Elli, Salovaara, Ulla & Kuronen, Marjo (tulossa) Naisvankien traumakokemusten tutkiminen ja osallisuus tiedontuotannossa. Teoksessa Henna Pirskanen, Mia Tammelin, Outi Alakärppä ja Maija Mänttari-van der Kuip (toim.) *Osallisuus sosiaalityössä*. Tampere University Press.
- Piippo, Sisko, Törölä, Miisa, Karttunen, Teija, Jutila, Elli & Salovaara, Ulla (tulossa) Institutionaalinen väkivalta ja sosiaalinen kärsimys rikostaustaisten naisten palvelukokemuksissa. *Kriminologia*.
- Rautanen, Mika, Kennet Harald ja Sasu Tyni (toim.) (2023) *Vankien terveys ja hyvinvointi 2023*. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 007 / 2023. Helsinki.

- Salovaara, Ulla (2019) *Rikoksista tuomitut naiset – Yhteisöstä erottaminen ja takaisin liittämisen mahdollisuudet*. Acta Poenologica 1 / 2019. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.
- Salovaara, Ulla & Lindström, Janika (2023) "Meillä on ihan eri ongelmat ja eri traumat ja jutut kuin miehillä" - Naiserityiset palvelut rikostaustaisten naisten yhteiskuntaan integroitumisen ja kuntoutuksen tukena. Kuntoutus, 46(4), 33. <https://doi.org/10.37451/kuntoutus.142110>
- Savard, I. & Kilpatrick, K. (2022) Tailoring research recruitment strategies to survey harder-to-reach populations: A Discussion paper. *Journal of Advanced Nursing* 78 (4), 968-978. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1111/jan.15156>
- Shaia, Wendy E.; Avruch, David O.; Green, Katherine & Godsey, Geneen M. (2019) *Socially-Engineered Trauma and a New Social Work Pedagogy: Socioeducation as a Critical Foundation of Social Work Practice*. *Smith College Studies in Social Work* (89) 3–4, 238–263.

LIITTEET

Liite 1: Jyväskylän yliopiston ihmistieteiden eettisen toimikunnan lausunto

LAUSUNTO 1372/13.00.04.00/2022

Marjo Kuronen on pyytänyt Jyväskylän yliopiston ihmistieteiden eettiseltä toimikunnalta tutkimuksen ”Rikostaustaiset naiset, traumakokemukset ja nais erityisten palveluiden kehittäminen (RITA-hanke)” eettistä ennakkoarviointia.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeen mukaan toimikunnalle toimitettavaan lausuntopyyntöön liitetään ainakin seuraavat asiakirjat:

- tutkimussuunnitelma ja sen tiivistelmä
- tutkimuksesta vastaavan henkilön yhteystiedot
- tutkimuksesta vastaavan henkilön arvio tutkimuksen eettisyydestä
- tutkittaville henkilöille toimitettava tiedote ja mahdollinen suostumuslomake sekä muu tutkittaville annettava materiaali (esimerkiksi kyselylomake, haastattelurunko)
- aineistohallintasuunnitelma
- tieteellisen tutkimuksen tietosuojailmoitus (jos tutkittavista kerätään tunnistettavia tietoja)

Eettisessä ennakkoarvioinnissa tarkastellaan aineistonkeruun suunnitelmaa ja tutkimuksen suunniteltua toteutustapaa riskien ja vahingon välttämisen näkökulmasta. Myös tutkittavien informointiin ja suostumukseen laaditut dokumentit tarkastetaan. Arvioinnissa punnitaan tutkimukseen osallistumisesta tutkittaville, heidän läheisilleen tai tutkijalle itselleen mahdollisesti koituvia haittoja ja vahinkoja suhteessa tutkimuksella tavoiteltavaan tietoarvoon.

Ettinen toimikunta on käsitellyt lausuntopyynnön kokouksessaan 26.10.2022. Toimikunta ei näe tutkimushankkeen toteuttamiselle estettä, mikäli se suoritetaan lausuntopyynnössä esitetyllä tavalla.

Laki lääketieteellisestä tutkimuksesta (984/2021) edellyttää, että lain soveltamisalaan kuuluvalla tutkimuksella saadaan sairaanhoitopiiriin eettisen toimikunnan suostumus. Eettisen toimikunnan käsityksen mukaan tämä tutkimus ei ole laissa tarkoitettua lääketieteellistä tutkimusta.

JYU:n tietosuoja- ja lakiasiantuntija on arvioinut lausuntopyynnön tietosuojaan ja muihin lakiasioihin liittyvät seikat.

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti:

Janne Avela
puheenjohtaja

Raija Oikari
sihteeri

Liite 2: Webinaarien ohjelmat

RITA-webinaari: Traumakokemusten tutkiminen vankilassa

2.11.2023 klo 14.00–16.00.

Zoomin kautta:
<https://jyufi.zoom.us/j/69185127509>

**Seminaari avoin ja ilmainen, ei
vaadi ilmoittautumista**

Ohjelma ja aikataulu

**14.00 RITA-hankkeen lyhyt
esittely**
Marjo Kuronen

**14.15 Trauma
yhteiskuntatieteellisenä
tutkimuskysymyksenä**
Teija Karttunen

**15.00 Kohtaamisia naisten
kanssa vankilassa**
Sisko Piippo, Miisa Törölä ja
Ulla Salovaara

16.00 Tilaisuus päättyy

Hankkeen tutkijat

Marjo Kuronen	Ulla Salovaara	Elli Jutila
Sisko Piippo	Teija Karttunen	Miisa Törölä

RITA-webinaari: Rikostaustaiset naiset palvelujärjestelmässä: kohtaamisia ja kehittämisen kysymyksiä

Tervetuloa osallistumaan Rikostaustaiset naiset, traumakokemukset ja nais erityisten palveluiden kehittäminen (RITA) -hankkeen tutkijaryhmän järjestämään webinaariin
Zoomin kautta 20.8.2024 klo 13–16

Pian päättyvässä RITA-hankkeessa on tutkittu rikostaustaisten naisten traumakokemuksia, kartoitettu heidän palvelukokemuksiaan, sekä pyritty kehittämään palvelujärjestelmää vastaamaan tämän kohderyhmän tarpeita. Tilaisuudessa on puheenvuoroja tutkimuksen tuloksista ja kehittämistyöstä.

OHJELMA:

Hankkeen yleisesittely
Puheenvuoroja tutkimushankkeen tuloksista
Kommenttipuheenvuoro
TAUKO
Käytännön kehittämisvaiheen ja siinä tuotettujen materiaalien esittely
Kommenttipuheenvuoro

Webinaari on avoin ja maksuton eikä se vaadi erillistä ilmoittautumista. Tilaisuutta ei tallenneta.

Linkki webinaarin: <https://jyufi.zoom.us/j/67030204667>

TERVETULOA!

Liite 3: Tieteelliset konferenssiesitykset, muut esitykset ja tapaamiset

Tieteelliset konferenssiesitykset

Kriminologian päivät, Joensuu, Miisa Törölä Seminaariesitys: <i>Rikostaustaiset naiset, traumakokemukset ja nais erityisten palveluiden kehittäminen (RITA)</i>	03.-04.11.2022
Sosiaalityön tutkimuksen päivät, Helsinki, Teija Karttunen, Miisa Törölä & Elli Jutila Seminaariesitys: <i>Traumakokemusten tutkiminen ja osallisuuden edistäminen – esimerkkinä RITA-tutkimushanke</i>	16.-17.02.2023
Conference of the European Society of Criminology (EuroCrim), Firenze, Italia, Teija Karttunen, Miisa Törölä & Elli Jutila Posteresitys: <i>Women with criminal backgrounds, traumatic experiences, and development of women-specific services (RITA project)</i>	06.-09.09.2023
European Conference for Social Work Research, Vilna, Liettua, Marjo Kuronen Seminaariesitys: <i>Participation of marginalized groups in social work research – Studying traumatic experiences and service needs of women in prison</i>	17.-19.04.2024
Sosiaalityön tutkimuksen päivät, Tampere, Miisa Törölä, Ulla Salovaara & Elli Jutila Seminaariesitys: <i>Osallisuus ja osattomuus vankilassa olevien naisten traumakokemusten tutkimisessa</i>	15.-16.02.2024
International Conference on Social Work Research (FORSA / NASSW) Göteborg, Ruotsi, Teija Karttunen, Miisa Törölä & Elli Jutila Posteresitys: <i>Co-Developing trauma-informed and women-specific services delivery practices to work with female offenders</i> Seminaariesitys: <i>Fair treatment of women prisoners during imprisonment</i>	17.-19.06.2024
Positioning Theory Conference, Itä-Suomen yliopisto, Miisa Törölä & Sisko Piippo Seminaariesitys: <i>Giving meaning to traumatic experiences: Positioning and discursive strategies in interviews with incarcerated women</i>	28.7.-1.8.2024
Kriminologian päivät, Tampere, Miisa Törölä, Sisko Piippo & Elli Jutila Työryhmä: <i>Naiset väkivallan tekijöinä ja kokijoina – kohtelun ja kohtaamisen kysymyksiä</i> Seminaariesitys: <i>Naisvankien kokemuksia reilusta kohtelusta vankeuden aikana</i> Seminaariesitys: <i>Merkityksen antaminen traumaattisille kokemuksille: Tutkijoiden itse-positiointi ja diskursiiviset strategiat vangittujen naisten haastatteluissa</i>	31.10.- 01.11.2024

RITA-hankkeen esittelyt ja tutkijoiden puheenvuoroesitykset

Aikuissosiaalityön päivät, Helsinki: paneelikeskustelu, Teija Karttunen	19.-20.04.2023
VAT-verkoston seminaari, Ulla Salovaara	24.-25.05.2023
Vankimessut, Ulla Salovaara & Elli Jutila	04.06.2023
Jyväskylän yliopiston metodifestivaalit, Marjo Kuronen	31.08.2023
Naisten päihde- ja vankilatyön verkostopäivä, Sisko Piippo	05.10.2023
Asunnottomien yö, Jyväskylä: paneelikeskustelu, Marjo Kuronen	17.10.2023
Väkivaltatutkimus halki tieteiden kentän II, Terveystieteiden tutkimuskeskus, Ulla Salovaara	23.10.2023
Jyväskylän yliopisto, Tartu sukupuoleen: Sukupuolentutkimuksen tutkimusmarkkinat, Marjo Kuronen ja hankkeen korkeakouluharjoittelija Jasmin Hakala	26.10.2023
RITA-hankkeen webinaari, koko tutkimusryhmä	02.11.2023
Asumissosiaalisen työn teemapäivä, Pirkanmaan hyvinvointialue, Sisko Piippo	08.11.2023
Radio Keski-Suomen haastattelu, Marjo Kuronen	13.11.2023
Jyväskylän yliopiston tutkimusaamupäivä, Marjo Kuronen & Sisko Piippo	08.03.2024
SÄRÖ-hankkeen loppuseminaari, Teija Karttunen	13.03.2024
Turun yliopisto: Sosiaalityön erikoistumiskoulutus, Aikuissosiaalityö ja sosiaalinen kuntoutus, Teija Karttunen	23.5.2024
RITA-hankkeen webinaari, koko tutkimusryhmä	20.08.2024
Turun yliopisto, Tuska-seminaari: Kuormittavien aiheiden tutkimus, Teija Karttunen	21.8.2024
Socca, Sosiaalityön tutkimusaamukahvit, Teija Karttunen	27.9.2024
Verson aamukahvit, Teija Karttunen	Tulossa 10.3.2025

RITA-hankkeen yhteistyövierailut

Suur-Helsingin Valkonauha ry: Matilda yhteisö ja Minnan talo, Teija Karttunen, Ulla Salovaara, Miisa Törölä & Elli Jutila	24.04.2023
Pirkanmaan hyvinvointialue, Tampere, Ulla Salovaara & Elli Jutila	26.05.2023
Kriminaalihuollon tukisäätiö, Nais erityinen työ, Teija Karttunen, Ulla Salovaara, Miisa Törölä & Elli Jutila	15.06.2023
Naisten Kulma, Teija Karttunen, Ulla Salovaara, Miisa Törölä & Elli Jutila	15.06.2023
Vantaa-Keravan hyvinvointialue, Vantaan kaupunki, Teija Karttunen, Ulla Salovaara, Miisa Törölä, Elli Jutila & hankkeen korkeakouluharjoittelija	09.10.2023
SÄRÖ-hankkeen tapaaminen, Sisko Piippo	Syksy 2023

Liite 4: Kehittämisvaiheen työpajojen aikataulu

Kehittämisvaiheen työpajat

Vantaa-Keravan hyvinvointialue, Vantaa: aloitustyöpaja, yhteistyössä kokemusasiiantuntijan kanssa	08.01.2024
Pirkanmaan hyvinvointialue, Tampere: aloitustyöpaja, yhteistyössä kokemusasiiantuntijan kanssa	23.01.2024
Vantaa-Keravan hyvinvointialue, Vantaa: 1. työpaja	05.01.2024
Pirkanmaan hyvinvointialue, Tampere: 1. työpaja, yhteistyössä SÄRÖ-hankkeen kanssa	13.02.2024
Vantaa-Keravan hyvinvointialue, Vantaa: 2. työpaja	11.03.2024
Pirkanmaan hyvinvointialue, Tampere: 2. työpaja	12.03.2024
Vantaa-Keravan hyvinvointialue, Vantaa: 3. työpaja	08.04.2024
Pirkanmaan hyvinvointialue, Tampere: 3. työpaja	09.04.2024
Vantaa-Keravan hyvinvointialue, Vantaa: lopetustyöpaja	13.05.2024
Pirkanmaan hyvinvointialue, Tampere: kehittämistyöpajojen pohjalta tehdyn oppaan esittely, yhteistyössä kokemusasiiantuntijan kanssa	05.06.2024

Liite 5: Kehittämisvaiheessa tuotetut materiaalit Innokylässä

Rikostaustaiset naiset palvelujärjestelmässä

<https://innokyla.fi/fi/kokonaisuus/rikostaustaiset-naiset-palvelujarjestelmassa>

Lyhyt kuvaus

Tämä koulutusaineisto on tuotettu osana ”*Rikostaustaiset naiset, traumakokemukset ja nais erityisten palveluiden kehittäminen*” (RITA) -tutkimushanketta. Aineiston suunnittelussa on huomioitu ennen muuta aikuisten parissa tehtävä työ sosiaali-, terveys-, ja työllisyyspalveluissa. Aineistoa voi hyödyntää joustavasti asiakas- ja työntekijäkohdaisesti. Tavoitteena on edistää traumaa, traumaattisia kokemuksia ja sukupuolen merkitystä koskevan tiedon huomioimista asiakastyössä sekä työyhteisöjen ja organisaatioiden toiminnassa. Aineiston painopisteet ovat valikoituneet ja rajattu alkuperäisen tutkimusaiheen ja kehittämistyön prosessin puitteissa.

Aineisto on ladattavissa välilehdellä ”Työpöytä”.

Kokonaisuuden tarkoitus ja tavoitteet

Työntekijöiden osaamisen vahvistaminen ja sitä kautta asiakaslähtöisyyden edistämisen erityisesti tilanteissa, joissa asiakkailla on mahdollisesti elämänsä aikana rikostaustaa ja traumakokemuksia.

Kohdassa *arviointi* on linkki, jonka kautta on mahdollista antaa *palautetta* materiaalista.

Toimiaika

Tutkimushanke 1.9.2022-31.8.2024. Koulutusmateriaali on yksi hankkeen tuloksista ja käytössä 9/2024 alkaen.

Toimijat

Jyväskylän yliopisto (sosiaalityön oppiaine), Helsingin yliopisto (sosiaalityön tieteenala), Itä-Suomen yliopisto (kriminologia), Vantaa-Keravan hyvinvointialue, Pirkanmaan hyvinvointialue.

Koulutusaineistoa ovat kommentoineet ennen julkaisua:

Kaitala Ilona, VTM, sosiaalityöntekijä, väitöskirjatutkija (Helsingin yliopisto)

Kivistö Jaana, VTL, sosiaalityöntekijä, perheterapeutti, EMDR -terapeutti (Vantaa-Keravan hyvinvointialue)

Laine Elina, YTM, sosiaalityöntekijä, yliopisto-opettaja (Turun yliopisto)

Perkiö Elina, YTM, kehittäjä-sosiaalityöntekijä (Pirkanmaan hyvinvointialue)

Tuomi Riikka, kokemusmentori, nais erityisen työn osaaja (VVA ry)

Rahoittaja

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM)